

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Mands Minde 1788-1838. Foredrag over det sidste halve Aarhundredes Historie

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Mands Minde 1788-1838. Foredrag over det sidste halve Aarhundredes Historie", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, Aarhus University, s. 225. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/catalog/gv-1838_599-txt-shoot-idm6535/facsimile.pdf (tilgået 24. april 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

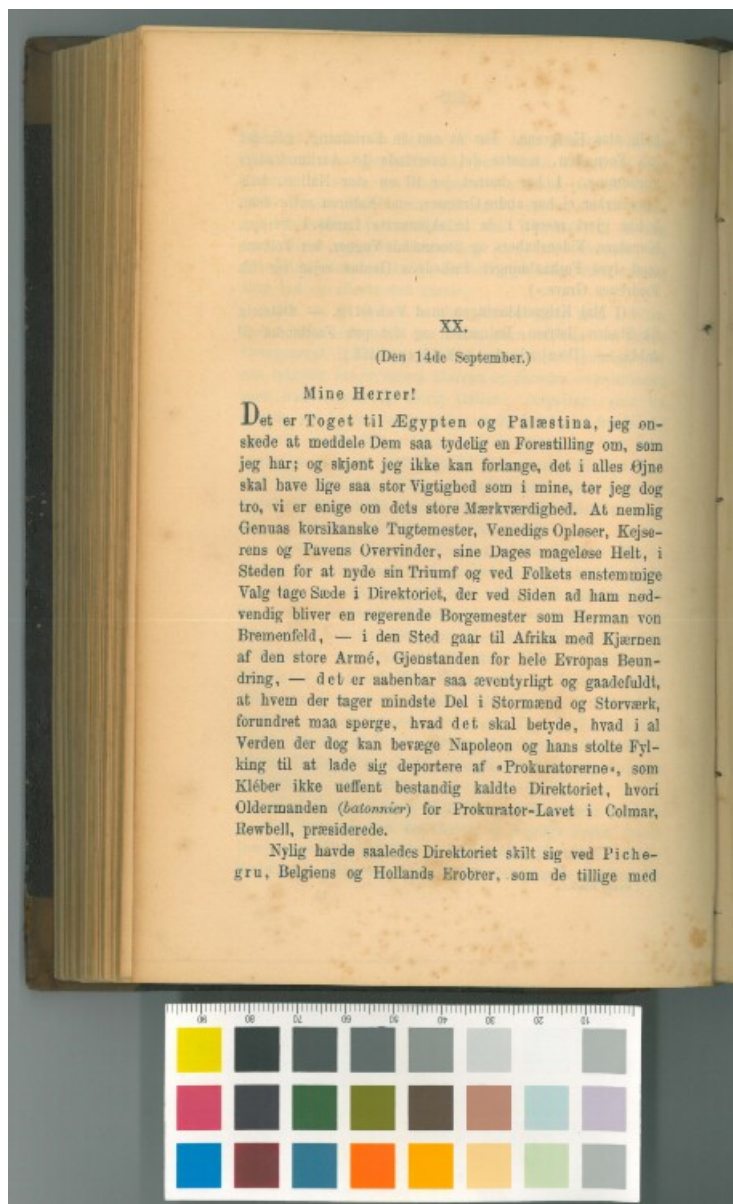
Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

Folk slaa Kongerne. For at naa en Forfatning, grundet paa Fornuften, maatte det overvinde 18 Aarhundreders Fordomme. I har dannet jer til en stor Nation, hvis Enemærker ej har andre Grænser, end Naturen satte dem. I har gjort mere: i de to skønneste Lande i Evropa, Kunstens, Videnskabens og Stormænds Vugger, ser Folkene med lyse Forhaabninger Frihedens Genius rejse sig fra Fædrenes Grave.*)

(1 Maj Krigserklæringen mod Venedig. — Østerrig fik Staden, Istrien, Dalmatien og det paa Fastlandet til Adna. — [Den] cisalpinske Republik.)

en af deres egen Midte, Barthélemy, der havde sluttet Freden med Projsen og Spanien, sendte til Cayennes Moadser i Sydamerika, for at gjøre Collot d'Herbois og Billaud-Varenes Selskab; og man kan ikke tvivle om, de efter Freden til Campo-Formio gjerne havde skicket Italiens Erobrer samme Vej; men Pichegru var kun en tapper Kommander-Sergeant, alt længe borte fra Armeen og stærkt mistænkt for at staa i hemmelig Forbindelse med Bourbonnerne, saa han havde ondt ved at gjøre Modstand; medens det er klart, at havde Napoleon blot givet sine gamle Vaabenbrødre et Vink om, at det gaadefulde Tog, hvortil man bestemte baade ham og dem, var en levende Begravelse, da havde de fulgt ham til Paris, alle som én, og blot ved deres Rygte begravet hele Direktoret i et Muschal. Selv nu, da han gjorde det modsatte: da han, lige fra sin Ankomst til Paris i Vinteren 97--98, arbejdede utrættelig paa de kampfæssige Forberedelser til Lands og Vands, som det er et Vidunder alt blev færdige til næste Maj, — selv nu se vi klart, det var ikke blot Berthier, som heller var bleven hjemme, det kostede i det hele den italienske Hær Overvindelse at forlade Frankrig, saa det var ikke mer end netop, at Hengivenheden til Napoleon, ja, man maa vel sige: Troen paa ham og hans Lykke — deres eneste Tro — kunde overvinde deres Trevenhed.

Hvad man derfor end siger om Napoleons Vaklen, da det blev Alvor, maa han dog i Grunden for Alvor have ønsket at gjøre det Tog; og gjorde nogen Stormand sig selv Regnskab for, hvad han vilde og hvorfor, da var det aabenbar den store Regnemester og Landmaaler Napoleon. Hvad der nu bevægede ham til det store Eventyr, har han ogsaa selv sagt os med faa, men fyndige Ord; thi det er hans egne Ord: at kun i Østerledet kan man gjøre sig et udødeligt Navn, og at hans Maal var at forvandle Middelhavet til den franske Sø, og det, som vi

kan vide, ganske anderledes, end Atlanterhavet er blevet den spanske Sø, som den fra Columbi Dage dog af Ulkene kaldes endnu. Plutark havde nemlig fra Barns Ben været for ham, omtrent hvad Homér var for Alexander den store: Spejlet, hvori han saa' den Heltebane, der forjættede, hvad han kaldte et stort, u dødeligt Navn: en verdenshistorisk Udødelighed, ikke som nogle Bogorme skjanke den, ingen kjender, uden de selv; men som de forenede Folkestemmer og Aarhundreder gav Oldtidens Helte og ret klarlig Alexander og Cæsar. Og hvor øventyrligt sligt end klang i det attende Aarhundrede, da man betragtede alt Oldtidens Storværk som Fabel og Æventyr, hvor dyrt end alle Historieskrivere forsikrede, at det endnu var langt umuligere, selv for en Franskmænd og Italiener, at vinde et Heltenavn som Cæsars eller Alexanders, end at tale Latin som Cicero og Græsk som Demosthenes, saa er det dog allerede nu klart: den Umulighed gjorde Napoleons Aand og Lykke mulig. Thi Navnet, der hos Efterslægten vel endog vil overstraaie Cæsars, det har han; [og] alt, hvad enten retmæssig Harne og Gru eller Had og Avind formaade til at brændemærke det Navn med Skjændsel, der ej kunde bringes i Forglemmelse, det er prøvet — og mislykket. Ligesom den kuldkaastede Napoleons-Støtte blev ved Juli-Revolutionen atter oprejst i Paris, ja, ligesom lidt senere Obeliskken fra Luxor hævede sig i Frankrigs Hovedstad til et kolossalsk Mindesmærke om Toget til Ægypten, saaledes hæver Napoleons Navn og Rygte sig aabenbar til Skyerne, alt som den Slægt udder, der folte sig nedtrykt af hans Aag eller dog fordunklet af hans Glans.

Vist nok kan man sige, at det Navn og den Udødelighed var dyrekjøbt med saadanne Kræfter og saadanne Blodbad og Uretfærdigheder, og vist nok maa man beklage, at saa stor en Mand ej synes at have haft noget højere Maal, end at styre Verden et Øjeblik med sit Vink

og fylde den med sit Navn, — havde aabenbar i sin Krafts Dage kun Tro paa sig selv eller i det højeste paa sin Lykke-Sjærne, kun Ærbødighed for overlegen Klogskab og glimrende Daad; — men hvad da? Naar det nu til hans egen Skade var saaledes med ham, ligesom med Fredrik den eneste og alle det attende Aarhundredes Afgøder, var han da maaské bleven enten større eller bedre ved strax efter Freden til Campo-Formio selv at skrive sin Krigshistorie, for at være Udødeligheden vis, eller [om han havde] indskrenket sig til Tyranniet i det smaa som en huslig Lyksalighed! Eller kan man nægte, han var lige saa from og dydig som den gamle Konge af Prejsen? Saa hvad der gjør Forskjellen mellem dem, er kun, at Fredrik forholder sig til Napoleon som de schlesiske Fyrstendømmer til Italien og Ægypten, eller som Prejsens Afrunding til Oprettelsen af et Verdensrige; saa, historisk talt, har kun det attende Aarhundrede Skam af, at dets Fyrste-Ideal, som Napoleon trods nogen svarede til, var i Grunden baade lavt og slet; medens Napoleon har Ære af, at han virkeliggjorde sin Tids Ideal i en langt højere Grad og langt mere glimrende, end nogen af hans samtidige havde troet muligt.

Ja, hvad det attende Aarhundrede kaldte Fyrste-Ideale eller «Filosofien paa Tronen», som i deres Øjne ikke blot Prejsens Fredrik, men selv Østerrigs Josef og Tuskanaas Leopold og Ruslands Katrine var: en Skolemester nemlig, der med Ris og Fornuftgrunde stræbte at onskabe hele Verden efter et Avgustus-Hoved, nødte, som man sagde, Folk til at være fornuftige, dydige og oplyste, og havde Kraft til saaledes at indrette og styre Statsmaskinen, at der, som Farao sagde, ej skulde røre sig Haand eller Fod i Landet, uden [han] vilde, skulde om muligt ikke dø en Kylling, uden han vidste det; — se, alt dette havde Napoleon aabenbar stadig for Øje og stræbte med en forbavsende Kraft at udføre det, og det i

en anderledes vid Kreds og paa en langt rimeligere Maade, end nogen af de andre saakaldte Filosofer paa Tronen; thi han kjendte sine Folk, det er: Franskmand og Italiener, til Bunds, og tog dem, som de var, og stræbte at gjøre herskende i hele Verden, hvad de ansaa for Dyd og Oplysning, og valgte dertil de mest hensigtsmæssige Midler; saa hvis der ikke i Evropa havde været en højere Tankegang og en dybere Følelse end Frankrigs og Italiens, da vilde han naat sin Hensigt og behersket Verden som *semper augustus*.

Og komme vi nu til Napoleons Øje paa Østerledet, Tog til Ægypten og Krav paa Middelhavet, da hæver han sig netop derved over sin Tids Anskuelse, tilhører derved det nittende Aarhundrede og det ny Tidsrum, der finder Verdenshistorien lige siden Korstogenes Dage smaalig og det klassiske Skolefuxeri tomt og kjedsommeligt, men vil virkelig lære at forstaa og forklare Oldtiden, hvad der ikke sker ved at tygge paa dens Pergamenter og slavisk efterligne dens Stil, men ved levende at tilegne sig dens Aand og Anskuelse og virke frit deri med alle de Hjælpebidler og al den Klarhed, de samlede Kundskaber, den fremskridende Forstands-Udvikling og de nye Opfindelser kan yde.

Betragte vi Toget til Ægypten fra dette Synspunkt, som ogsaa aabenbar var Napoleons, da kan vi vel ønske, det maatte løbet lykkeligere af, eller dog ej afskrækket Napoleon fra den store Heltebane, han herred betraadte; men aldrig kunde vi ønske det ugjort, heller ikke kalde det forgyæves; thi uden at tale om det kjendelige Udbytte for Øjeblikket, saa var Indtrykket paa hele Tidsalderen, det højere Sving, det gav selv Franskmands Tankegang, og den Retning, der allerede ved Togene til Algier og Grækenland er kjendelig fortsat, — det er en Frugt af Napoleons Tog, der bestandig mere vil klare Øjet for hans Storhed og forheje Tonen i hans Eftermæle.

Ægypten er lige saa lidt mit hellige Land i Oldtiden som Hadien i Middelalderen eller Frankrig i Nyaarstiden; men netop fordi jeg i Grunden hader disse Lande, og hvad der i dem gjaldt for Aand, for Oplysning og Størverk, derfor er jeg vis paa, at Efterslægten snarere vil finde den Tone, hvori jeg taler om Napoleon og hans Tog til Ægypten, for lav end for høj; men selv med den mindste Delagtighed i Skjaldesyn, maa man finde Napoleon Hovedet højere end sine Medbejlere, og Toget til Ægypten et Kæmpeskridt, hvorom man vel i Ludvig den fjortendes Tid havde drømt, men hvorpaa man knap havde rovet at tænke. Hvad vi nu se, var et af de besynderlige Forvarsler, store Verdensbegivenheder aldrig fattes: den franske Kong Ludvig den 9des Korstog til Ægypten i det 13de Aarhundrede, det havde siden alle til Napoleon betragtet som et afskrækkende Eksempel, saa man finder ikke en Gang, Ludvig den fjortende lagde Mærke til det Forslag, den berømte Leibnitz gjorde ham under hans Strid med Holland: heller at knække Republikken i Ægypten end at arbejde sig træt paa den i Evropa.

Meningen heraf var nemlig, at naar en evropæisk Magt besad Ægypten, da vilde den ostindiske Handel gaa sin gamle Vej over det røde Hav og Alexandrien, en Vej, der ikke var aflagt ved Opdagelsen af det gode Haabs Forbjærg, men ved Tyrkens og Mamelukkens Barbari; og det er i denne Henseende højest mærkværdigt, at Portugisernes Helt i det 16de Aarhundrede, Albuquerque, som grundfestede deres ostindiske Handel ved at odelægge Stabelstederne paa Ormus og den arabiske Kyst, selv erklærede, det vilde i Tidens Længde ikke hjælpe, med mindre man kunde grave Nilen af, saa den nødtes til at løbe ud i det røde Hav, i Steden for at gjøre Ægypten frugtbar og bane Vej til Middelhavet. Dette ærketyranniske Indfald: i Bund og Grund at odelægge Verdens frugtbareste Land, for at sikre sit Folk den ostindiske Handel,

tor vi nu vel haabe vilde findes uiværksætteligt, og i alt Fald lærte Portugiserne snart, at andet end Ægyptens Flor kunde skille dem ved Fordelen, ligesom det kunde været deres Eltermænd i Ostindien det samme, enten Franskmænd eller Engelskmænd havde arvet, hvad de døde fra; men vi se dog heraf, det var slet intet Luftkastel, Napoleon byggede, da han ved Toget til Ægypten arbejdede paa at give Englands Handel og dermed England selv sit Banessaar; thi var Toget lykkedes, vilde det vist allerede skabt et nyt Tidsrum i Verdens-Handelen, hvad enten saa Ægypten havde trukket den ostindiske Gren til sig, eller det var lykkedes Engellænderne, hvad de siden ved Hjælp af Dampskibene har prøvet [paa]: at bryde den en ny Bane op ad Evfrat og ud med Orantes til Syriens Kyst. Det sidste finder jeg nu rimeligst, dels fordi der aabenbar er Liv og Kraft i Engelskmændene endnu, saa de vilde lige saa lidt ladt Franskmændene i Ro heste Frugten af Ægyptens Besiddelse, som de nu lod dem have Tid til at sætte sig fast, og dels fordi det kun var i Middelalderen, Verdshandelen fandt Vej gennem Ægypten, da den i Oldtiden derimod gik gennem Syrien til Tyrus og Sidon. Desuagtet se vi, det allerede gjør mærkelig Forskjel, om Ægypten tager Del i Handelen eller ikke; thi selv saa klodset, som Mehemed Ali har efterlignet Napoleon, forbavser det jo Evropa og forurofliger England.

Det var [den] 19de Maj 1798, Flaaden lettede ved Toulon og bestod, da den samlede, af 13 Linjeskibe og med stort og smaat 100 Krigsskibe og 500 Sejlere. — «Soldater!» sagde Napoleon, «Evropas Øjne hviler paa jer, stor er jeres Bestemmelse; thi Frihedens Genius, som ved sin Fødsel har gjort Republikken til Evropas Lovgiverske, vil, at den ogsaa skal være Havets og Folkenes i det fjerne.» Admiral Bruceys, Greve, født i Languedoc 1760, var nylig kommen fra Korfu, hvor han tog de ioniske Øer i Be-

siiddelse, som Frankrig ved den venetianske Republiks De-
ling havde forbeholdt sig selv.

Den 9de Juni samledes hele Flaaden just ved Malta, som Napoleon havde besluttet at tage med undervejs; og det var i sin historiske Orden, thi her, hvor Korstogene endte, maatte Oplysningstogene begynde. Johannitter-Ridderne, som efter Korsrigets Undergang [havde] sat sig fast paa Rhodos og derfra fortsat Krigen med de vantro til i Begyndelsen af det 16de Aarhundrede (1522), da den tyrkiske Sultan Soliman den anden indtog den, de fik saa Malta af Kejser Karl den 5te, hvor de fortsatte Kampen efter Kræfterne og havde befæstet La Valette, saa den agtedes for uindtagelig. I det 18de Aarhundrede, da en saadan Kamp, hvorved der knap var fire Skilling at vinde, med Liv og Lemmer at tabe, agtedes for den grueligste Fanatisme, var naturligvis Ordenen og Kampen aldeles sovet ind, hvorfor Napoleon ogsaa i Italien havde lagt Beslag paa Riddergodserne. Den nærværende Stormester Ferdinand von Hompesch (født 1744 i Düsseldorf), den første tyske Stormester paa Malta, var en Stakkel, som siden undskyldte sig med, at de franske Riddere som Forrædere havde overgivet Staden uden hans Vidende. Caffarelli sagde imidlertid selv, da han havde beset Fæstningsværkerne, til Napoleon: «Vi maa være glade, vi havde nogen til at lukke os ind.» — Den franske Konsul Camuson og et Sendebud fra Napoleon havde sørget derfor.

[Den] 19de Juni lettede Flaaden igjen og fik Alexandrien i Sigte 1ste Juli. Da man fik Øje paa Ægyptens sørgelige Kyst, uden Træs eller Hus, sagde en af Soldaterne til sin Kammerat: «Se, dér skal du have dine sex Tender Land.» Her var det først, Napoleon gjorde alle vitterligt, hvor Rejsen gjaldt. «Soldater!» [sagde han], «den Erobring, I nu staa i Begreb med at gjøre, er af uberegnelige Følger for Handelen og den dannede Verden, og I give Eng-

land om ikke Hjærtstedet, saa dog det næstvarste. — De mamelukkiske Beyer begunstige udelukkende den engelske Handel og tyranniserer de utykkelige Indbyggere ved Nilen; men de skal ikke blive gamle der, naar vi er i Land. — Opfer jer mod Mahomedanerne som mod Jøder og Italiener, saa I vise samme Tolerance mod Koranens Ceremonier og Moskeerne, som I har vist mod Klosters og Synagoger, mod Moses' og Kristi Religion! De romerske Legioner beskyttede alle Religioner. — Den første By, vi kommer til, er bygt af Alexander den store, og ved hvert Skridt vil vi møde store Mindesmærker, Franskmands Efterligning værdige.»

Endnu samme Nat landede Napoleon lidt vesten for Alexandrien, i Bugten Marabut, med 4000 Mand og vadede i Sand paa Landstrimmelen mellem Havet og Mariette-Soen til Alexandrien, hvor de kom i Dagbrækningen og tog Byen med stormende Haand.

